

**การยกระดับความร่วมมือในการใช้ประโยชน์
จากศูนย์การจัดการขยะมูลฝอย:
กรณีศึกษา ศูนย์การจัดการขยะเทศบาลเมืองมหาสารคาม***
**Enhancing The Cooperation in a Shared Landfill: From
Waste Disposal Center:
A Case Study of the Shared Landfill and Waste Disposal
Hosted by Muang Mahasarakham Municipality**

วรัชญา วิจารณ์จิตส

Waratchaya Wijanjit

วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

College of Politics and Governance Mahasarakham University, Thailand

E-mail: waratchaya_far@hotmail.com

บทคัดย่อ

ศูนย์กำจัดขยะของเทศบาลเมืองมหาสารคาม เป็นพื้นที่กำจัดขยะร่วมของหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวม 15 หน่วยงาน ในการบริหารจัดการจึงจำเป็นต้องอาศัยแนวทางการร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาโครงสร้างของเครือข่ายในการบริหารจัดการพื้นที่กำจัดขยะร่วมกัน 2) ศึกษาบทบาทของตัวแสดงที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการพื้นที่กำจัดขยะร่วมกัน และ 3) ศึกษาแนวทางในการยกระดับความร่วมมือในการบริหารจัดการพื้นที่กำจัดขยะร่วมกันของศูนย์กำจัดขยะดังกล่าว โดยใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารหน่วยงานเครือข่ายบริหารจัดการขยะ 15 หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องอย่างสำคัญในการบริหารจัดการและการใช้ประโยชน์จากศูนย์การจัดการขยะร่วมกัน

ผลการวิจัยพบว่า ด้านโครงสร้างของเครือข่ายที่ใช้พื้นที่กำจัดขยะร่วมกันนั้น มีการสร้างบันทึกข้อตกลงความร่วมมือและร่วมประชุมหารือในการบริหารจัดการขยะ แต่ไม่มีการใช้บุคลากรและงบประมาณร่วมกันในการบริหารจัดการศูนย์กำจัดขยะ ด้านบทบาทของหน่วยงานเครือข่ายที่ใช้พื้นที่ศูนย์

---

*ได้รับบทความ: 28 กรกฎาคม 2561; ตอปรับตีพิมพ์: 21 ธันวาคม 2561

Received: July 28, 2018; Accepted: December 21, 2018

กำจัดขยะร่วมกันนั้น พบว่า เทศบาลเมืองมหาสารคามซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ เป็นหน่วยงานหลักในการอำนวยความสะดวกและสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานเครือข่ายในการบริหารจัดการศูนย์กำจัดขยะ นอกจากนี้ยังพบว่าสถานศึกษาเข้ามามีบทบาทในการให้ความรู้และจัดกิจกรรมลดขยะ และภาคประชาชนมีบทบาทในการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง ด้านแนวทางในการยกระดับความร่วมมือนั้น พบว่า ควรมีการจัดตั้งองค์กรความร่วมมือภาคีเครือข่ายหรือคณะกรรมการที่เป็นทางการ เพื่อร่วมกันวางแผนกำหนดยุทธศาสตร์ และการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการบริหารจัดการศูนย์กำจัดขยะร่วมกัน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาความร่วมมืออย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ความร่วมมือ; การจัดการขยะ

Abstract

Waste disposal center of Mahasarakham Municipality is a waste disposal area which has been utilized by 15 organizations. Hence, cooperation is required to govern the relationships of those organizations in utilizing the waste disposal area. The objectives of this study are: 1) to study the structure of the network to manage the waste together, 2) to study the role of different actors involved in the management of the waste together and 3) to study the ways to enhance the cooperation in the waste disposal area management. To achieve the objectives, qualitative approach has been employed. Documentary analysis and in-depth interviews with waste management executive agency network 15 agencies that involved significantly in the management and use of waste management center together have been conducted to gather data.

The study found that: the structure of the network that use the space waste together. The memorandum of agreement of cooperation and joint meeting in waste management. However, there is no approach of pooling staff and money in such cooperation. In terms of the roles of actors involved in this issue, it found that Mahasarakham Municipality plays a vital role in facilitating the cooperation. As a host of the waste disposal area, it plays a boundary-spanner role to engage the actors relevant to the utilization of the waste disposal area to work collaboratively together. Regarding the ways in which the cooperation can be enhanced, this study suggests that a formal committee to govern the relationships among collaborative organizations should be established. The duties

of the committee should be setting strategies for managing the shared landfill and evaluating the implementation of those strategies.

Keywords: Cooperation; Waste Management

1. บทนำ

ปัญหาขยะมูลฝอยเป็นปัญหาของสิ่งแวดล้อมและสังคมที่สำคัญประการหนึ่งของสังคมทั่วโลก เพราะความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ ส่งผลให้มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และการขยายตัวของเขตเมือง อย่างรวดเร็ว ซึ่งมีความสัมพันธ์กับความหนาแน่นของประชากรในการเข้าประกอบอาชีพและมีการสร้างที่อยู่อาศัย และผลที่ตามมา ย่อมมีการผลิตสินค้าและบรรจุภัณฑ์ในรูปแบบต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่มาอยู่อาศัยมากขึ้น ซึ่งสินค้าและบรรจุภัณฑ์ดังกล่าวส่วนใหญ่แล้ว มีการผลิตที่ซับซ้อน ใช้องค์ประกอบที่กำจัดยากจึงส่งผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมในหลายๆด้านไม่ว่าจะเป็นมลพิษทางดิน มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ

ปัจจุบันปัญหาขยะมูลฝอยได้เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ อาจมีสาเหตุจากการขาดระบบการจัดการที่ดี การขาดพื้นที่รองรับปริมาณขยะ รวมถึงการขาดจิตสำนึก โดยเฉพาะในชุมชนเมือง แต่อย่างไรก็ตามการสร้างจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อม ไม่ใช่เรื่องง่ายหรือเกิดขึ้นในระยะเวลาอันสั้น ภาครัฐจึงจำเป็นต้องเข้ามามีบทบาทอย่างมากในการดำเนินการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยโดยตรงในการเก็บขนขยะ การคัดแยกขยะ รวมถึงการรณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะ เทศบาลเมืองมหาสารคามเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจในการจัดการ

สิ่งแวดล้อมทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะเรื่องขยะมูลฝอย เป็นปัญหาที่มีความสำคัญที่มักเกิดควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจและความเจริญก้าวหน้า และปัจจุบันการเก็บขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองจังหวัดมหาสารคาม ประสบกับปัญหาปริมาณขยะมูลฝอยมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นทุกวัน และศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองมหาสารคาม เป็นสถานที่รองรับอีก 15 หน่วยงานที่นำขยะมูลฝอยมากำจัด ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เทศบาลตำบลท่าขอนยาง เทศบาลตำบลขามเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลลาดพัฒนา องค์การบริหารส่วนตำบลท่าตูม องค์การบริหารส่วนตำบลแก้ง องค์การบริหารส่วนตำบลเขวา องค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอน องค์การบริหารส่วนตำบลแก่งเลิงจาน เทศบาลเมืองมหาสารคาม ค่ายสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช บริษัทสารคามบ้านไผ่ ร่วมพัฒนา จำกัด โรงฆ่าสัตว์ปีกยาใจ และบริษัท โสมภาส เอนจิเนียริ่ง จำกัด (Department of Pollution Control, the Ministry of Natural Resources and Environment, 2014) ทำให้ปริมาณขยะตกค้างเพิ่มมากขึ้นจนเป็นปัญหาใหญ่ของจังหวัดมหาสารคาม

เทศบาลเมืองมหาสารคามจึงจัดประชุมกับเครือข่าย 15 หน่วยงาน ร่วมกันลงนาม MOU ความร่วมมือลดปริมาณขยะมูลฝอยและจัดการ

มลพิษขยะมูลฝอย โดยสืบเนื่องจากปัญหาขยะมูลฝอยเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่นับวันทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ซึ่งทั้ง 15 หน่วยงานดังกล่าวได้กำหนดแนวทางและวางมาตรการลดปริมาณขยะมูลฝอยร่วมกัน เพื่อให้พื้นที่กำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองมหาสารคาม สามารถรองรับขยะได้นานมากขึ้น ก่อนจะกลายเป็นปัญหาขยะล้นเมืองในอนาคต

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในแนวการบริหารจัดการขยะของเทศบาลเมืองมหาสารคามที่เกิดขึ้นในส่วนที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานและดำเนินงาน อีกทั้งแนวทางการดำเนินการร่วมกันของ 15 หน่วยงานที่ใช้พื้นที่ในการทิ้งขยะเดียวกัน เพื่อการแก้ไขแบบบูรณาการเกี่ยวกับการใช้และการจัดการพื้นที่ดังกล่าว

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาโครงสร้างของเครือข่ายในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในการใช้พื้นที่กำจัดขยะร่วมกัน
2. เพื่อศึกษาบทบาทของหน่วยงานต่างๆ ที่มาใช้พื้นที่ศูนย์กำจัดขยะร่วมกัน
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการยกระดับความร่วมมือในการบริหารจัดการร่วมกัน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังกล่าว การวิจัยครั้งนี้ จึงได้ใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อสร้างองค์ความรู้เชิงลึกในประเด็นการศึกษาวิจัยได้ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth, Semi-structured Interview) การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกนั้น ได้ใช้แนวทางการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Purposive Sampling) ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้บริหารหน่วยงานเครือข่าย 15 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างสำคัญในการบริหารจัดการและการใช้ประโยชน์จากศูนย์ขยะร่วมกัน

สำหรับกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเพื่อใช้ในเก็บข้อมูลและนำไปตรวจสอบกับอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อยืนยันความถูกต้อง ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา เพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ร่วมกับการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร นำมาทบทวนข้อมูลเพื่อให้เกิดความเข้าใจในภาพรวมของข้อมูลและพิจารณาประเด็นที่สำคัญ ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยนำข้อสรุปที่ได้จากการสัมภาษณ์ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตรวจสอบว่าเป็นความจริงตามที่ให้ข้อมูลมาหรือไม่ แล้วจึงนำเสนอข้อค้นพบในรูปแบบพรรณนาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. สรุปผลการวิจัย

1. โครงสร้างของเครือข่ายในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในการใช้พื้นที่กำจัดขยะร่วมกัน
  - 1.1 ด้านระเบียบข้อบังคับในการจัดการขยะมูลฝอย การดำเนินงานภายใต้การบริหารจัดการขยะร่วมกันของภาคีเครือข่ายที่เข้า

มาร่วมใช้พื้นที่ในการทิ้งขยะ ซึ่งเทศบาลได้ออกแนวนโยบายปฏิบัติงานร่วมกัน ผ่านการประชุมหารือร่วมกันของภาคีเครือข่ายในการดำเนินงาน โดยจัดทำเป็นแผนบริหารจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายจังหวัดมหาสารคาม ปี 2558-2562 ออกมาใช้งานแล้วตั้งแต่ปี 2558 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งผู้บริหารระดับสูงและผู้ที่เกี่ยวข้องอยู่ในระดับผู้อำนวยการในฝ่ายต่างๆ ทั้ง 15 หน่วยงาน ทราบว่า มีแผนบริหารนี้แต่ในระดับปฏิบัติเอง อาจยังทราบทั่วถึง จึงทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการจัดการขยะมูลฝอยของหน่วยงานก่อนส่งเข้าสู่ศูนย์กำจัดขยะเทศบาลเมืองมหาสารคาม

1.2 ด้านการสร้างข้อตกลงร่วมกัน และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การสร้างข้อตกลงร่วมกันของศูนย์การจัดการขยะมูลฝอยเทศบาลเมืองมหาสารคาม มีการประชุมเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของศูนย์กำจัดขยะ โดยให้หน่วยงานเครือข่ายแต่ละหน่วยงาน ร่วมกันลดปริมาณขยะ ตั้งแต่ต้นทางก่อนนำขยะเข้าสู่ศูนย์กำจัดขยะของเทศบาลเมืองมหาสารคาม ซึ่งในการการสร้างข้อตกลงร่วมกันนั้น คือ ข้อตกลงระหว่างหน่วยงานทั้ง 15 หน่วยงาน เป็นข้อตกลงความร่วมมือในด้านการบริหารจัดการการจัดการขยะมูลฝอย

1.3 ด้านการดำเนินงาน บุคลากรที่มาเป็นตัวแทนในคณะกรรมการในการบริหารจัดการศูนย์กำจัดขยะ มีประสานงานหรือทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง โดยทางเทศบาลเป็นเจ้าภาพหลักในการจัดตั้ง ขอความร่วมมือ 2 สถาบัน ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาสารคามและมหาวิทยาลัยราชภัฏ

มหาสารคาม ช่วยเหลือและร่วมมือกับทางเทศบาลเมืองในการแก้ปัญหาขยะ ซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญและประสบการณ์รวมถึงงานวิจัยต่างๆ และองค์ความรู้เกี่ยวกับด้านการบริหารจัดการขยะที่น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการนำมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาขยะของเทศบาลเมือง แต่อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันยังไม่มี การร่วมตัวกันจัดตั้งเป็นคณะกรรมการในรูปแบบภาคีเครือข่ายทั้ง 15 หน่วยงานอย่างเป็นทางการ เพียงแต่มีการทำข้อตกลงร่วมกันในลักษณะการรับรู้แนวทางการปฏิบัติงาน

1.4 ด้านงบประมาณ ในปัจจุบันหน่วยงานเครือข่ายทั้ง 15 หน่วยงาน ยังไม่ได้มีส่วนร่วมในด้านงบประมาณในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยร่วมกับเทศบาลเมืองมหาสารคาม โดยทางเทศบาลเมืองมหาสารคามได้รับงบประมาณในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยจากภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ เห็นว่าในปัจจุบันงบประมาณที่ใช้ในการบริหารจัดการของศูนย์การจัดการขยะมูลฝอยเทศบาลเมืองมหาสารคาม เป็นงบประมาณสนับสนุนที่ได้รับจากภาครัฐเป็นหลัก มีรายรับจากการใช้พื้นที่ในการรองรับขยะจากหน่วยงานเครือข่ายทั้ง 15 หน่วยงาน ซึ่งเมื่อถึงระยะเวลาหนึ่งอาจไม่เพียงพอในการจัดเก็บขยะและการบริหารจัดการ

2. บทบาทของหน่วยงานต่างๆ ที่มาใช้พื้นที่ศูนย์กำจัดขยะร่วมกัน

2.1 บทบาทความร่วมมือเทศบาลเมืองมหาสารคามในฐานะเจ้าของพื้นที่เทศบาลเจ้าของพื้นที่ เป็นหน่วยงานหลักในการสร้างความร่วมมือในกับหน่วยงานเครือข่าย ได้นำเอากระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการที่มุ่งผลสัมฤทธิ์

โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมเป็นแกนการจัดการ กระบวนการพัฒนา ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป คือ ร่วมรับรู้ปัญหา และสาเหตุของปัญหา ร่วมหา ทางเลือกตามศักยภาพของชุมชนและร่วมวางแผน ดำเนินกิจกรรม และร่วมติดตามและประเมินผล เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เนื่องจากขยะมูลฝอยใน ชุมชนมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ แต่ยังมีข้อจำกัดเรื่อง สถานที่ในการกำจัดขยะมูลฝอย งบประมาณ บุคลากร ทำให้ไม่สามารถกำจัดขยะมูลฝอยอย่าง ถูกหลักสุขาภิบาลได้ทั้งหมด จึงต้องหาแนวทาง โดยเน้นการมีส่วนร่วมขอภาคส่วนอื่นหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง และใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอยให้มีความยั่งยืนและต่อเนื่อง

2.2 บทบาทความร่วมมือสถานศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ในฐานะเครือข่ายสถาน ศึกษา ร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในการลดปริมาณ ขยะและจัดโครงการคัดแยกขยะรักษาสีสิ่งแวดล้อม โดยจัดทำโรงคัดแยกขยะนำร่อง รวมถึงจัดทำ ระบบธนาคารขยะรีไซเคิลขึ้น เพื่อส่งเสริมให้ บุคลากรและนิสิตรู้จักการลดปริมาณขยะและคัด แยกขยะเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ รวมทั้ง เป็นหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่มีนโยบายอย่าง ชัดเจนโดยมีคู่มือในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย แบบครบวงจร ที่เน้นถึงหลักการวิธีการรวบรวม และคัดแยกขยะ ก่อนส่งกำจัดอย่างถูกวิธี สอดคล้อง กับแผนบริหารจัดการขยะมูลฝอยและของเสีย อันตรายจังหวัดมหาสารคาม ปี 2558-2562 ให้ ความสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมในการ จัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทางเพื่อลดปริมาณ ขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น และผลักดันให้หน่วยงานที่

เกี่ยวข้องบริการจัดการขยะมูลฝอยให้มีประสิทธิภาพ และถูกต้องตามหลักวิชาการ

2.3 บทบาทความร่วมมือของเอกชน มีบทบาทในการได้ให้ความร่วมมือกับทางเทศบาล เมืองมหาสารคาม ในการร่วมรับทราบปัญหาที่ สถานการณ์เกิดขึ้น โดยตัวแทนของภาคเอกชน ได้ส่งบุคลากรเข้าร่วมประชุมเพื่อเสนอแนวทางใน การแก้ปัญหาการจัดการขยะ โดยนำข้อตกลงของ เทศบาลมาปรับใช้กับหน่วยงานของตน เพื่อลด ปริมาณขยะ และคัดแยกขยะก่อนนำไปทิ้ง ผลจาก ความร่วมมือกับทางเทศบาลสามารถ ลดปริมาณ ขยะลงได้เป็นจำนวนมาก

2.4 บทบาทความร่วมมือองค์กรการ ปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดการขยะภายใน องค์กรการบริหารส่วนตำบล เป็นหน้าที่หลักของ หน่วยงานของสาธารณสุขสุขตำบลการรับผิดชอบ ปัญหาขยะภายในพื้นที่ทั้งหมด ได้จัดให้มีการแลก เปลี่ยนความรู้สร้างความเข้าใจให้กับประชาชนใน พื้นที่ได้รู้ว่าปัญหาขยะ เป็นภาวะวิกฤติที่คนใน พื้นที่ต้องตระหนักว่า ต้องได้รับการแก้ไขและ จัดการโดยให้ทีมนักวิชาการทำงานร่วมกับเครือ ข่ายอย่างต่อเนื่องและลงพื้นที่ทำงานเชิงลึกกับ ชุมชนให้เกิดความยั่งยืน โดยทางองค์กรบริหาร ส่วนตำบลได้จัดทำโครงการมาปนกิจขยะ ซึ่งโครงการนี้ส่งผลให้เกิดการลดรายจ่ายและเพิ่ม รายได้ให้ชาวบ้าน จากการคัดแยกและจำหน่าย ขยะส่วนองค์กรการบริหารส่วนตำบล ได้ใช้งบ ประมาณในการจัดการขยะที่ลดน้อยลง จะเห็นได้ ว่าองค์กรการบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยงานที่มี ความใกล้ชิดกับประชาชนเป็นอย่างมากในการ

สร้างความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนได้ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับมาจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง

3. ความร่วมมือเครือข่าย เทศบาลเมืองมหาสารคามเจ้าของพื้นที่ร่วมกับเครือข่าย 15 หน่วยงาน ร่วมกันลงนาม MOU ความร่วมมือลดปริมาณขยะมูลฝอย และจัดการมลพิษขยะมูลฝอย โดยสืบเนื่องจากปัญหาขยะมูลฝอยเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่นับวันทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น ซึ่งทั้ง 15 หน่วยงานดังกล่าว ได้กำหนดแนวทางและวางมาตรการลดปริมาณขยะมูลฝอยร่วมกัน โดยแต่ละหน่วยงานร่วมกันคัดแยกขยะ เพื่อลดขยะตั้งแต่ต้นทางก่อนขนส่งไปทิ้ง เพื่อลดปัญหาและให้พื้นที่กำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองมหาสารคาม สามารถรองรับขยะได้นานมากขึ้น

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. โครงสร้างของเครือข่ายในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในการใช้พื้นที่กำจัดขยะร่วมกัน

1.1 ด้านระเบียบข้อบังคับในการจัดการขยะมูลฝอย ศูนย์การจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองมหาสารคาม ได้ออกแนวนโยบายปฏิบัติงานร่วมกัน ผ่านการประชุมหารือร่วมกันของภาคีเครือข่ายในการดำเนินงาน โดยได้มีการจัดทำเป็นแผนบริหารจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายจังหวัดมหาสารคาม ปี 2558-2562 ออกมาใช้งานแล้วตั้งแต่ปี 2558 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งผู้บริหารระดับสูงและผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งอยู่ในระดับผู้อำนวยการในฝ่ายต่างๆ ทั้ง 15 หน่วยงานทราบว่า มีแผนบริหารนี้ แต่ในระดับปฏิบัติอาจยังทราบ

ไม่ทั่วถึง จึงทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการจัดการขยะมูลฝอยของหน่วยงานก่อนส่งเข้าสู่ศูนย์กำจัดขยะเทศบาลเมืองมหาสารคามสอดคล้องกับการศึกษาของรังสรรค์ ปิติปัญญา (Pitipanya, 2010) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเครือข่ายที่สำคัญต้องมีการสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มเครือข่าย และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลให้กลุ่มเครือข่ายมีความมั่นคงและสามารถพัฒนาต่อยอดให้เกิดความร่วมมือในด้านอื่นๆ

1.2 ด้านการสร้างข้อตกลงร่วมกัน และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จากปัญหาของปริมาณขยะที่มีเพิ่มมากขึ้น นำไปสู่ปัญหาขยะล้นบ่อ ได้มีการประชุมเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน โดยขอความร่วมมือจากสถาบันการศึกษาที่มีความเข้าใจความรู้ในด้านสาธารณสุข ขอความร่วมมือกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ใช้ในการกำจัดขยะ ระดมทรัพยากรร่วมกัน เทศบาลเมืองมหาสารคามและหน่วยงานเครือข่ายทั้ง 15 หน่วยงานได้สร้างข้อตกลงร่วมกันในการจัดการขยะมูลฝอย โดยให้หน่วยงานเครือข่ายแต่ละหน่วยงานร่วมกันลดปริมาณขยะตั้งแต่ต้นทางก่อนนำขยะเข้าสู่ศูนย์กำจัดขยะของเทศบาลเมืองมหาสารคาม ซึ่งในการการสร้างข้อตกลงร่วมกันนั้น คือข้อตกลงระหว่างหน่วยงานทั้ง 15 หน่วยงาน เป็นข้อตกลงความร่วมมือในด้านการบริหารจัดการการจัดการขยะมูลฝอย สอดคล้องกับจินตนา ณ ระยอง (Na Rayong, 2002 : 3) ให้ความหมายของการทำงานเป็นทีมว่า บุคคลหลายๆ คนรวมตัวกันเป็นหนึ่งกลุ่มเพื่อจะทำวัตถุประสงค์อย่างหนึ่ง โดยใช้ความร่วมมือร่วมใจ ความรู้ความสามารถในการ

ทำงานเพื่อให้วัตถุประสงค์นั้นสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

1.3 บุคลากรของหน่วยงานที่มาเป็นตัวแทน มีประสานงานหรือทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่องแต่ยังไม่มีการทำงานร่วมกันจัดตั้งเป็นคณะกรรมการในรูปแบบภาคีเครือข่ายแบบมีโครงสร้าง ของทั้ง 15 หน่วยงาน เพียงแต่มีการทำข้อตกลงร่วมกันในลักษณะการรับรู้แนวทางการปฏิบัติงานจะเห็นว่าบุคลากรของเครือข่ายทั้ง 15 หน่วยงานเครือข่าย มีการร่วมกันปรึกษาหารือ รับทราบปัญหาสร้างข้อตกลงในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย แต่ในทางปฏิบัติจริง แต่ละเครือข่ายไม่ได้การปฏิบัติงานร่วมกัน เป็นเพียงการรับทราบร่วมกันเท่านั้น ซึ่งมีลักษณะเป็นเครือข่ายเทียม (Pseudo Network) ซึ่งตามแนวคิดของธนาประมุขกุล (Pramookkul, 2001 : 19) กล่าวว่า หมายถึง เครือข่ายที่เป็นเพียงการชุมนุมพบปะสังสรรค์ระหว่างสมาชิกของเครือข่าย โดยที่ต่างฝ่ายต่างไม่มีเป้าหมายร่วมกันและไม่ได้มีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ในการทำกิจกรรมร่วมกัน เครือข่ายเช่นนี้ จึงไม่มีการสานต่อและเสริมก่อกันขึ้นระหว่างสมาชิกในเครือข่าย ดังนั้นในการที่จะให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ต้องสร้างให้เกิดเครือข่ายที่แท้จริง

1.4 ด้านงบประมาณ ในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย จากภาครัฐเป็นส่วนใหญ่เห็นได้ว่าในปัจจุบันงบประมาณที่ใช้ในการบริหารจัดการของศูนย์การจัดการขยะมูลฝอยเทศบาลเมืองมหาสารคาม เป็นงบประมาณสนับสนุนที่ได้รับจากภาครัฐเป็นหลัก และมีรายรับจากการใช้พื้นที่ในการรองรับขยะจากหน่วยงานเครือข่ายทั้ง 15

หน่วยงาน ซึ่งเมื่อถึงระยะเวลาหนึ่งอาจไม่เพียงพอในการจัดเก็บขยะและการบริหารจัดการ ข้อจำกัดด้านงบประมาณที่มีอยู่จึงเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาที่ไม่สามารถกระทำได้เต็มขีดความสามารถ

2. บทบาทของหน่วยงานต่างๆ ที่มาใช้พื้นที่ศูนย์กำจัดขยะร่วมกัน

2.1 บทบาทความร่วมมือเทศบาลเมืองมหาสารคามในฐานะเจ้าของพื้นที่เป็นหน่วยงานหลักในการสร้างความร่วมมือ ให้แต่ละหน่วยงานจัดกิจกรรมหรือโครงการลดปริมาณขยะจากต้นทาง กระบวนการมีส่วนร่วมหรือสร้างความร่วมมือได้นำเอากระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ ดำเนินการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพของชุมชน ภายใต้ทุนทางสังคมที่ดำรงอยู่ โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมเป็นแกนการจัดการกระบวนการพัฒนา โดยดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้ คือ ร่วมรับรู้ปัญหาและสาเหตุของปัญหา ร่วมหาทางเลือกตามศักยภาพของชุมชนและร่วมวางแผนดำเนินกิจกรรมและร่วมติดตามและประเมินผลเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความใกล้ชิดกับประชาชน และมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนในพื้นที่ แต่ยังมีข้อจำกัดเรื่องสถานที่ในการกำจัดขยะมูลฝอย งบประมาณ บุคลากร ทำให้ไม่สามารถกำจัดขยะมูลฝอยอย่างถูกหลักสุขาภิบาลได้ทั้งหมด จึงต้องหาแนวทางโดยเน้นการมีส่วนร่วมของภาคส่วนอื่น หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง และใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอยให้มีความยั่งยืนและต่อเนื่องซึ่งสอดคล้อง กับผลการศึกษาของสุรัส ตั้งไพฑูริย์ (Tungpaitule, 2013 :

200-221) ได้ศึกษาตัวแบบนโยบายการจัดการขยะไปปฏิบัติ พบว่า การนำนโยบายการจัดการขยะจากองค์การ รัฐส่วนกลางที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะไปปฏิบัติ ต้องใช้ปัจจัยต่างๆ ที่มีอยู่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พัฒนาจัดทำแผนการจัดการขยะเริ่มจากการรับนโยบายและทำการแปลงนโยบายให้มีความสอดคล้องเหมาะสม ใช้ปัจจัยต่างๆ ที่มีอยู่และงบประมาณบางส่วนจากส่วนกลาง ในการวางแผนดำเนินการ ตรวจสอบติดตามสรุป และประเมินผล

2.2 บทบาทความร่วมมือสถานศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคามในฐานะเครือข่ายสถานศึกษาร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในการลดปริมาณขยะและจัดโครงการคัดแยกขยะรักษาสิ่งแวดล้อมและการจัดทำระบบธนาคารขยะรีไซเคิลขึ้นเพื่อส่งเสริมให้บุคลากรและนิสิตรู้จักการลดปริมาณขยะและคัดแยกขยะ เพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ มหาวิทยาลัยมหาสารคามจึงเป็นหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่มีนโยบายอย่างชัดเจนในการที่จะก่อให้เกิดระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีโดยมีคู่มือในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบครบวงจร ซึ่งคู่มือการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบครบวงจรของมหาวิทยาลัยนี้ โดยเน้นถึงหลักการและวิธีการรวบรวมและคัดแยกขยะ ก่อนส่งกำจัดอย่างถูกวิธี สอดคล้องกับแผนบริหารจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายจังหวัดมหาสารคาม ปี 2558-2562 ให้มีความสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทางเพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นและผลักดันให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องบริการจัดการ

ขยะมูลฝอยให้มีประสิทธิภาพและถูกต้องตามหลักวิชาการ สอดคล้องกับปิยะรัตน์ วงศ์จุมมะลี (Wongjummali, 2008) กล่าวว่า การแก้ไขปัญหาการจัดการขยะอย่างยั่งยืนนั้นควรมีการพัฒนาที่ระบุดอกมาจากข้างใน โดยชุมชนเป็นเจ้าของเรื่อง ซึ่งจะส่งผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมจนเกิดแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับสภาพของชุมชน

2.3 บทบาทความร่วมมือของเอกชน การให้ความร่วมมือกับทางเทศบาลเมืองมหาสารคามร่วมรับทราบปัญหาที่สถานการณ์เกิดขึ้นโดยตัวแทนของภาคเอกชน ได้ส่งบุคลากรเข้าร่วมประชุมเพื่อเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาการจัดการขยะ โดยนำของตกลงของเทศบาลมาปรับใช้กับหน่วยงานของตนโดยการลดปริมาณขยะและคัดแยกขยะก่อนนำไปทิ้ง โดยโดยผลจากความร่วมมือกับทางเทศบาลสามารถ ลดปริมาณขยะลงได้เป็นจำนวนมาก สอดคล้องกับแนวคิดของบุญจง ขาวสิทธิวงศ์ (Khaosittiwong, 2010 : 158-159) ที่ศึกษาปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอยในเขตยานนาวา พบว่า ความยินดีในการมีส่วนร่วมคัดแยกมูลฝอยเมื่อมีบริบทของชุมชนสนับสนุน มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอย

2.4 บทบาทความร่วมมือขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น/เทศบาลการจัดการขยะภายในองค์การบริหารส่วนตำบล ได้จัดให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้สร้างความเข้าใจให้กับประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบถึงปัญหาขยะเป็นภาวะวิกฤติที่คนในพื้นที่ต้องหาแรงกดดันที่ต้องได้รับ

การแก้ไขและจัดการโดยให้ทีมนักวิชาการทำงานร่วมกับเครือข่ายอย่างต่อเนื่องและลงพื้นที่ทำงานเชิงลึกกับชุมชนให้เกิดความยั่งยืน จะเห็นได้ว่าองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนเป็นอย่างมากในการสร้างความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนได้ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและนำองค์ความรู้ที่ได้รับมาจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับแนวคิดของพีรยา วัชรไธย (Watcharothai, 2013 : 145) กล่าวถึง การให้ประชาชนเข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจว่า จะทำอะไร เข้าร่วมในการนำโครงการไปปฏิบัติโดยเสียสละทรัพยากรต่างๆ เช่น แรงงาน วัสดุ เงิน หรือความร่วมมือในองค์กรหรือกิจกรรมเฉพาะด้าน เข้าร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนาและร่วมกันประเมินผลโครงการ

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษาวิจัย

จากการวิจัยพบว่า หน่วยงานเครือข่ายที่ร่วมกันปฏิบัติงานยังขาดความต่อเนื่องและเป็นเครือข่ายอย่างไม่เป็นทางการ ผู้วิจัยจึงได้ข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1.1 จัดตั้งคณะทำงานในการบริหารจัดการขยะ โดยการจัดตั้งคณะกรรมการจากหน่วยงานภาคีเครือข่ายโดยมอบหมายอำนาจหน้าที่อย่างครอบคลุมทุกฝ่ายและทั่วถึงเท่าเทียมกัน ทั้ง 15 องค์กร มีเทศบาลเป็นเจ้าภาพหลักเพื่อความสะดวกในการติดต่อประสานระหว่างหน่วยงานภาคีเครือข่ายและตัวแทนหรือกรรมการของ

แต่ละเครือข่าย

1.2 พัฒนาศักยภาพบุคลากรในการบริหารจัดการขยะของแต่ละหน่วยงานเครือข่าย

1.3 งบประมาณในการดำเนินงานดำเนินการจัดทำแผนงบประมาณของสถานที่กำจัดขยะ ทั้งรายรับ รายจ่าย ระบุการแบ่งสัดส่วนผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น และความรับผิดชอบหากเกิดข้อผิดพลาดขึ้นของแต่ละองค์กรให้ชัดเจน

1.4 แนวทางการดำเนินงาน โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะต้น (การลด) การลดปริมาณขยะระยะกลาง (การจัดเก็บ) ระยะการเก็บ/ขน ระยะปลาย (การจัดการ) ระยะการจัดการขยะที่ถูกต้องตามหลักวิชาการและมีประสิทธิภาพ

1.5 แผนการดำเนินการจัดการขยะเนื่องจากปริมาณที่นำไปกำจัด ณ บ่อขยะหนองปลิงของเทศบาลเมืองมหาสารคาม เกิดขีดความสามารถที่จะสามารถรองรับได้ จึงควรจัดตั้งศูนย์กำจัดขยะโดยให้เอกชนดำเนินการร่วมกับเทศบาลหนองปลิงในการจัดตั้งศูนย์กำจัดขยะเพื่อรองรับปริมาณขยะจากหน่วยงานเครือข่าย

1.6 ติดตาม ประเมินผล ศักยภาพการบริหารจัดการขยะของเทศบาล โดยดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการในการประเมินผลการทำงานและการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอย โดยให้มีหน่วยงานอื่นร่วมเป็นผู้ประเมิน

1.7 ติดตามเฝ้าระวังปัญหาในพื้นที่เนื่องจากประชาชนในพื้นที่รอบบ่อขยะได้รับผลกระทบจากมลพิษที่เกิดจากน้ำเน่าเสียบ่อขยะไหลลงแหล่งน้ำสาธารณะและพื้นที่เกษตรกรรม

2. ข้อเสนอแนะการศึกษาครั้งต่อไป
2.1 ในการศึกษาครั้งต่อไป เห็นควร
ทำการศึกษาความก้าวหน้า และประเมินผลการ
ดำเนินการตามความร่วมมือ การก่อสร้างแหล่ง
กำจัดขยะมูลฝอยแหล่งเดียวกันทั้ง 15 หน่วยงาน

2.2 อาจใช้แนวทางการวิจัยเชิง
ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action
Research: PAR) เพื่อมุ่งหาแนวทางการพัฒนา
เครือข่ายความร่วมมือการจัดการบริหารจัดการ
ขยะระหว่างหน่วยงานที่ใช้บ่อกำจัดขยะร่วมกัน

References

- Department of Pollution Control, the Ministry of Natural Resources and Environment. (2014). *Solid Waste Management Plan, Maha Sarakham. 2015-2019*. Bangkok : Department of Pollution Control.
- Khaosittiwong, B. (2010). The Involvement of Citizens in Sorting Waste in Yannawa Community. *Journal of the Association of Researchers*, 16(3), 158-159.
- Na Rayong, J. (2002). *Team Working*. Bangkok : Amorn printing.
- Pitipanya, R. (2010). *Network, Impact Factors and Direction of Development*. <http://coop.eco.ku.ac.th/newdesign/index.php?option=comcontent&view=article&id=383:2016-04-22-07-52-00&catid=18:2016-04-25-03-40-48&Itemid=115>. (Accessed 16 August 2018).
- Pramookkul, Th. (2001). Network. *Journal of Health Promotion and Environmental Health*, 24(3), 19.
- Tungpaitule, S. (2013). The Model Policy of Electronic Waste Management Practices. *Philosophy*. Faculty of Public Administration : Ramkhamhaeng University.
- Watcharothai, P. (2013). Waste Management of Local Governments : A case study of the Municipality in Klaeng. *Master of Science*. Faculty of Science : The National Institute of Development Administration (Nida).
- Wongjummali, P. (2008). *The Development Strategy of the Solid Waste Management by Participation of Na Bon Citizens, Lam Pang Province*. Bangkok : Office of Research Fund Support.

